

ВІЙНА У ЦИФРОВОМУ ВИМІРІ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ

**Аналітичний звіт
за вересень 2022 р.**

ГО «Платформа прав людини»
КИЇВ, 2022

ЗМІСТ

КЛЮЧОВІ ПІДСУМКИ	3
КІБЕР (ХАКЕРСЬКІ) АТАКИ	5
ФІШИНГ АТАКИ.....	5
ПОШИРЕННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ	6
ШАХРАЙСТВО В МЕРЕЖІ.....	9
БЛОКУВАННЯ ВЕБ-РЕСУРСІВ.....	10
ДОСТУП ДО ІНТЕРНЕТУ	13
ЗМІНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ	13
СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ	14
ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ	22
ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ.....	26
ІНШІ ПОРУШЕННЯ ЦИФРОВИХ ПРАВ	27

КЛЮЧОВІ ПІДСУМКИ

Під час моніторингу подій, що відбувались у сфері цифрових прав у вересні 2022 року, було виявлено наступні проблеми:

- 1) **25 165 386 кібератак, які** були здійснені на державний сектор та про які повідомила Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (далі - Держспецзв'язку) у відповідь на запит ГО “Платформа прав людини” (далі - ППЛ). У відкритих джерелах зафіксовано тільки **одне повідомлення** про кібератаку на віртуальний Monobank;
- 2) **1 060 940 фішинг атак**, про які повідомила Держспецзв'язку, про **одну з** яких писали інтернет-ЗМІ;
- 3) **137 випадки поширення дезінформації** шляхом розповсюдження неправдивих повідомлень. Основними темами дезінформаційних повідомлень були: ситуація на Запорізькій АЕС; звинувачення української влади в геноциді проти російськомовних українців; звинувачення ЗСУ в обстрілах цивільного населення, мародерстві та здачі позицій; звинувачення США, ЄС та Великої Британії у війні проти рф; санкції проти держави-окупанта виведуть з ладу економіку ЄС; біолабораторії та проведення досліджень на українцях; проведення референдумів; контрнаступ ЗСУ; перегрупування зс рф; каральні заходи на деокупованих територіях; погрози використання ядерної зброї; звільнення Ізюму від окупантів; освіта на окупованих територіях.
- 4) У звітному періоді хакери використовували різні шахрайські схеми для викрадення інформації або коштів. Зокрема, в серпні було виявлено **11 шахрайських схем** введення українців в оману. В умовах війни злочинці використовують нові способи та засоби для досягнення своїх цілей.
- 5) Здійснювались та продовжували діяти позасудові блокування веб-ресурсів або інформації на веб-ресурсах, зокрема:
  - продовжують діяти **854 блокування веб-ресурсів за ініціативи Національного центру оперативно-технічного управління мережами телекомунікацій (далі може бути - НЦУ) при Держспецзв'язку;**
  - українські IT-волонтери заблокували або ускладнили роботу **2040 російських веб-ресурсів;**
  - відбулось блокування **4 повідомлень** платформами спільного доступу до інформації (соціальними мережами).
- 6) Без можливості користуватись українським зв'язком та інтернетом продовжували залишатись мешканці окупованих територій - Херсонської області, міст Бердянськ та Мелітополь. На окупованих територіях ворог заблокував доступ до українських ресурсів 30 травня 2022 року.¹
- 7) Мала продовження практика притягнення до кримінальної відповідальності за частиною першою статті 111⁻¹ КК України, яка передбачає відповідальність за заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України та призначення покарання у вигляді “позбавлення права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю на строк від 10

¹ <https://suspijne.media/245018-v-okupovanih-melitopoli-ta-berdansku-vidsutnij-ukrainskij-mobilnij-zvazok/>

до 15 років” непрацюючим особам. Тобто, особам, які в силу своїх соціальних статусів ніколи посад не займали і, відповідно, не несуть реального покарання за вчинені злочини. Проблема продовжує існувати, оскільки частина друга статті 111⁻¹ КК України передбачає лише один безальтернативний вид покарання, який за своєю правовою природою є факультативним в інших складах злочинів.

- 8) Під час моніторингу судової практики було виявлено **95 рішень суду в кримінальних справах**, які безпосередньо стосуються питань свободи вираження поглядів. У **43 з них** є факти, що свідчать про можливе порушення цифрових прав:
- **25 рішень** не містять інформації, поширення якої стало підставою для притягнення до кримінальної відповідальності. Що, в свою чергу, не дає можливості оцінити її зміст та пропорційність застосованих державою санкцій;
  - **11 рішень**, в яких не міститься інших способів аналізу поширеної інформації судом, крім посилань на висновки експертів-лінгвістів. Подібна судова практика свідчить про підміну ролі і повноважень суду практикою відповідних судових експертів;
  - **7 рішень**, в яких поєднується, як відсутність інформації, поширення якої стало підставою для притягнення до кримінальної відповідальності, так і відсутність власної оцінки судом її змісту з посиланнями виключно на висновки експертів-лінгвістів.
  - За наслідками розгляду **48 кримінальних справ дев'ять осіб**, з числа тих, кого було визнано винними у вчиненні злочинів, понесли реальне покарання. Абсолютну більшість засуджених було звільнено від відбування покарання на підставі статті 75 КК України.
- 9) Було виявлено **7 судових справ в цивільних справах, які порушують стандарти прав людини** в контексті застосування обмежень у сфері свободи вираження поглядів та в яких одночасно застосовано такі способи правового захисту, як спростування та видалення спірних відомостей без обґрунтування необхідності в цьому.
- 10) Було проаналізовано 257 запитів на отримання публічної інформації, які були направлено за допомогою веб ресурсу “Доступ до правди”,² серед яких виявлено **19 неправомірних відмов у наданні інформації**. Розпорядники відмовляли із посиланням на той факт, що запитувана інформація ними не створена, в той час, як вони зобов'язані створити таку інформацію (10 таких відмов). Продовжували посилатись на воєнний стан, як на обставину непереборної сили (6 відмов). В інших відповідях розпорядники відносили запитувану інформацію до інформації з обмеженим доступом (3 такі відповіді).
- 11) У вересні **продовжував бути обмеженим доступ до 19 публічних електронних реєстрів**. Існують сумніви щодо необхідності закриття низки реєстрів і того наскільки такі дії є пропорційними та доцільними для досягнення мети – забезпечення захисту національної безпеки й оборони. Відповідно до вимог ч.3 ст.6 Закону України “Про доступ до публічної інформації” інформація з обмеженим доступом має надаватися розпорядником інформації, якщо він правомірно оприлюднив її раніше.

Детальніше із зібраною та систематизованою під час моніторингу інформацією можна ознайомитись далі.

---

² <https://dostup.pravda.com.ua>

КІБЕР (ХАКЕРСЬКІ) АТАКИ

У вересні 2022 року ворожі хакери продовжували атакувати Україну. За інформацією, яку Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації надала ППЛ у відповідь на запит, кількість кібератак, що були здійснені російськими кіберзловмисниками становить - **25 165 386**. Всі кібератаки, про які повідомила Держспецзв'язку були здійснені на державний сектор, оскільки служба фіксує та здійснює протидію кібератакам через систему захищеного доступу державних органів до мережі інтернет.

Під час своїх атак ворог використовував наступні способи втручання у мережі (перелік категорій кіберінцидентів відповідно до методів здійснення розроблений Урядовою командою реагування на комп'ютерні надзвичайні події України, яка функціонує в складі Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України - CERT-UA):³

- 1) **Сканування** (збір інформації про системи або мережі) - **24 308 395** атак;
- 2) **Спроби експлуатації вразливості** (спроби вторгнення з використанням вразливості у системі, компоненті чи мережі) - **639 806** випадків;
- 3) **Шкідливе підключення** (спроби з'єднання від/до IP/URL - адреси, пов'язаної з відомим ШПЗ, наприклад С2С або ресурсом розповсюдження компонентів, пов'язаних із активністю певної бот-мережі) - **151 597** спроб;
- 4) **Спроби авторизації або входу в систему** (спроба входу до служб або механізмів доступу, невдала спроба підбору автентифікаційних даних чи використання раніше скомпроментованих вже не актуальних даних) - **63 089** випадків;
- 5) **Атаки на відмови в обслуговуванні Dos/Doss** (вплив на нормальне функціонування системи чи сервісу, що досягається направленням з одного чи багатьох джерел до цільового ресурсу запитів для перенасичення пропускну здатності чи системних ресурсів) - **1791** атак;
- 6) **Спам** (надсилання небажаних повідомлень або великої кількості повідомлень) - **708** випадків.

В свою чергу, із інформації отриманої шляхом моніторингу загальнодоступних джерел, нами було зафіксовано повідомлення про те, що у вересні потужної Doss атаки зазнав віртуальний Monobank.⁴

ФІШИНГ АТАКИ

Перелік категорій кіберінцидентів⁵ відносить фішинг до методів збору інформації зловмисниками, який відбувається за допомогою методів соціальної інженерії (масової розсилки електронною поштою, спрямованої на збір даних, яка може містити посилання на фішингові сайти). У вересні 2022 року Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації було зафіксовано **1 060 939** фішинг атак на державний сектор. Про це Держспецзв'язку повідомила у відповідь на запит.

Також, під час моніторингу було зафіксовано повідомлення про те, що об'єднання UAC-0098, яке пов'язане з російською хакерською групою Conti, здійснило низку кібератак на українські та європейські організації за допомогою фішингових електронних листів, видаючи себе за Кіберполіцію України, представників Starlink,

³ <https://cert.gov.ua/recommendation/16904>

⁴ <https://internetua.com/monobank-zaznav-potujnovi-ddos-ataki-gorohovskii>

⁵ <https://cert.gov.ua/recommendation/16904>

Microsoft та індійську мережу готелів. Про це повідомляв The Verge з посиланням на доповідь Threat Analysis Group, підрозділу Google, що відстежує спонсорвані державами кіберактивності.

ПОШИРЕННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

У звітному періоді продовжувалась активні дезінформаційні атаки шляхом розповсюдження російськими пропагандистами в інтернеті неправдивої інформації, яка була направлена на дискредитацію Збройних Сил України (далі по тексту - ЗСУ), української влади, виправдовування збройної агресії РФ та розхитування суспільно-політичної ситуації. В свою чергу, українські правоохоронні органи продовжували виявляти та знешкоджувати ботоферми, які використовувались для здійснення інформаційних атак проти України. Зокрема, кіберфахівці Служби Безпеки України (далі може бути - СБУ) у вересні ліквідували армію ботів у майже сім тисяч акаунтів,⁶ а за процесуального керівництва Святошинської окружної прокуратури міста Києва було викрито та заблоковано функціонування підпільної ботоферми, потужності якої використовувались для здійснення інформаційних атак проти України.⁷ За даними слідства, вони використовували понад п'ять тисяч неіснуючих акаунтів у соціальній мережі Facebook, через які поширювали інформацію, спрямовану на дискредитацію керівництва держави та ЗСУ. Також, цією інформацією вони розпалювали панічні настрої серед населення.

Ворог щоденно знаходив приводи для інформаційного терору та залякування. В даному звіті проаналізовано повідомлення про інформаційні загрози, які було виявлено Центром протидії дезінформації (далі по тексту - ЦПД) і про які ЦПД повідомляв в своєму телеграм-каналі⁸. Також, проаналізовано повідомлення про поширення дезінформації з інших джерел. Загалом, за звітний період було зафіксовано **137 випадки поширення дезінформації**.

Тематика дезінформаційних повідомлень, які ворог створив та поширював у вересні 2022 року часто повторювалась з темами серпня 2022 року. Частина - стосувалась нових тем. Серед аналогічних, які ворог продовжував використовувати в своїх фейкових повідомленнях були наступні:

- 1. Запорізька АЕС.** Ситуація, яка стосується Запорізької АЕС продовжувала бути однією з найбільш обговорюваних в дезінформаційних повідомленнях, які ворог поширював у вересні 2022 року. Практично кожного дня лунали звинувачення в бік українських військових в обстрілах Запорізької АЕС. Так, речниця мзс РФ м.Захарова заявляла, що «сильне занепокоєння викликає напруженість навколо Запорізької АЕС. Українські неонацисти активно застосовують натівське озброєння – артилерію, РСЗВ, безпілотники – для обстрілів її об'єктів, включаючи ті, руйнування яких може призвести до непередбачуваних наслідків».⁹ Також, росіяни продовжували заперечувати свою причетність до обстрілів, які велись з території Запорізької АЕС російськими військами. Міністр оборони РФ С.Шойгу заявляв, що: «українська влада бреше, що зс РФ, прикриваючись енергооб'єктами, ведуть обстріл ЗСУ з артсистем. Відповідально заявляю, що важкого озброєння на території Запорізької АЕС ми не маємо. Сподіваюся, у цьому комісія МАГАТЕ переконається особисто... у разі подальших провокацій вся відповідальність за надзвичайні ситуації повністю лягає на українську

⁶

<https://www.facebook.com/ssu.kyiv/posts/pfbid02L9g53LHMD24B5qokMfoBwjx9daaczTYV4787QyxDuxerMqMCow5pmaXVuArS6UFR1>

⁷ <https://gp.gov.ua/ua/posts/zablokovano-cergovu-botofermu-yaka-nalicuvala-ponad-5-tisvac-feikovix-facebook-akauntiv>

⁸ Дезінформація - інформація, яка є неправдивою та навмисно створена, щоб завдати шкоди людині, соціальній групі, організації чи країні (Звіт Ради Європи «Інформаційне безладдя: на шляху до міждисциплінарного підходу до досліджень та вироблення політик»).# Кембриджський словник називає дезінформацію "неправдивою інформацією, яка поширюється з метою введення в оману людей".

⁹ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2485>

владу». ¹⁰ Загалом, у вересні було зафіксовано **17 випадків поширення дезінформаційних повідомлень в яких згадувалась ЗАЕС.**

- 2. Звинувачення ЗСУ в обстрілах цивільного населення, мародерстві та здачі позицій.** Не менш актуальною для створення неправдивих повідомлень російськими пропагандистами була тема звинувачень ЗСУ в різних злочинах. У вересні російські пропагандистські медіа повідомляли, що «в селищі Березнегувате, Миколаївської області підрозділи ЗСУ займались мародерством і розкривали квартири населення під приводом пошуку зрадників». Також, російські ЗМІ показували кадри «Северодонецька, залишеного українськими націоналістами, що втекли з міста... вигорілі квартири, проламані дахи та розбиті вікна – під удари ЗСУ потрапили будинки мирних мешканців...», однак, «незважаючи на обстріли Северодонецька зі сторони ЗСУ, місцеві жителі поступово повертаються до мирного життя».¹¹ Загалом під час моніторингу у вересні 2022 року було виявлено **16 повідомлень, в яких лунали звинувачення ЗСУ.**
- 3. Звинувачення української влади в геноциді проти російськомовних українців.** Третьою по актуальності темою дезінформаційних повідомлень, які розповсюджувались у вересні 2022 року продовжували бути звинувачення української влади в боротьбі проти українців, які підтримують росію. Зокрема, президент росії в.путін заявляв, що «на території сьогоденної України почали створювати антиросійський анклав, який загрожує [російській федерації]. Тому наші хлопці, які там воюють, захищають і мешканців Донбасу, і захищають саму росію»¹². Також, представник МЗС рф а.волгаров заявляв: «в Україні переслідування використовуються українськими спецслужбами для боротьби з інакодумством – з 2014 р. на підконтрольній київському режиму території Донбасу самовільне утримання під вартою стало практикою»¹³. **Всього було зафіксовано 15 подібних фейкових звинувачень.**
- 4. Звинувачення США, ЄС та Великої Британії у війні проти рф.** Не менш активно ворог використовував в інформаційній війні тематику звинувачення країн Європейського Союзу, США та Великої Британії у гібридній війні проти держави-окупанта. У вересні 2022 року посол рф в США а.антонов заявляв, що «своїми діями США віддаляють мир... Американські підприємства виготовляють озброєння для нацистських та терористичних формувань, які цілеспрямовано обстрілюють житлові квартали міст Донбасу».¹⁴ Президент рф в.путін заявляв, що: «на зміну пандемії прийшла санкційна лихоманка Заходу, його агресивні спроби нав'язати іншим країнам моделі поведінки, позбавити суверенітету та підкорити своїй волі...»¹⁵ Захід намагається зберегти вигідний лише йому світовий порядок». **Загалом, 15 повідомлень було виявлено, в яких лунають різні звинувачення країн ЄС, США та Великої Британії.**
- 5. Санкції проти держави-окупанта виведуть з ладу економіку ЄС.** Тематику неможливості нормального функціонування економіки ЄС без російського газу продовжували використовувати російські дезінформатори в своїх повідомленнях у вересні. Прикладом такого повідомлення була заява глава держдуми рф в.володіна, який повідомляв що: «антиросійські санкції призвели до енергетичної кризи в державах, які їх ініціювали... а зараз ЄС має два виходи із ситуації: скасувати санкції і запустити «Північний потік-2» або залишити все, як є, що ще

¹⁰ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2499>

¹¹ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2586>

¹² <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2490>

¹³ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2528>

¹⁴ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2520>

¹⁵ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2538>

більше позначиться на громадянах»¹⁶. **У вересні 2022 було зафіксовано 14 таких повідомлень.**

- 6. Біолабораторії та проведення досліджень на українцях.** Тема існування на території України біологічних лабораторій продовжувала транслюватись російськими пропагандистами. Зокрема, у вересні лунали заяви про те, що «на нараді Конвенції про біологічну та токсинну зброю більшість претензій рф щодо військово-біологічної діяльності в Україні залишилися без відповіді, [тому] рф вважає за необхідне продовжити аналіз ситуації навколо такої діяльності на території України».¹⁷ **Всього, під час моніторингу було виявлено 4 повідомлення, в яких згадувалась дана тема.**

Новими темами для створення фейків у вересні стали: проведення референдумів, звільнення Ізюму, здійснення українською владою каральних заходів на деокупованих територіях, контрнаступ українських військ, погрози використання ядерної зброї та освіта на окупованих територіях.

- 1. Проведення референдумів.** Тема підтримки українцями приєднання Херсонської та Запорізької областей до рф найчастіше використовувалась у дезінформаційних повідомленнях у вересні 2022. Зокрема, ЗМІ рф повідомляли, що: «за даними Кримського інституту політичних та соціологічних досліджень приєднання до рф підтримує більшість мешканців Запорізької та Херсонської областей... позитивна динаміка фіксується за показниками: ставлення до входження до складу рф і сприйняття можливості отримання російського громадянства».¹⁸ Глава МЗС рф с.лавров заявляв: «Донецька, Луганська, Запорізька та Херсонська області мають право скористатися правом на самовизначення відповідно до статуту ООН, москва з повагою поставиться до вибору жителів вказаних областей на референдумах».¹⁹ **Загалом, у вересні було зафіксовано 18 подібних повідомлень.**
- 2. Контрнаступ ЗСУ. Перегрупування зс рф.** В повідомленнях, які розповсюджували російські ЗМІ пропагандисти повідомляли про те, що: «для досягнення цілей сво ухвалено рішення перегрупувати війська... З цією метою протягом трьох діб проведено операцію з організованого перекидання ізюмсько-балаклійського угруповання військ... У ході якої проведено низку відволікаючих заходів».²⁰ **Загалом, у вересні було виявлено 15 подібних повідомлень.**
- 3. Каральні заходи на деокупованих територіях.** Ще однією новою темою для створення фейків стало розповсюдження інформації у ворожих телерам-каналах про нібито організацію каральних заходів на деокупованих територіях. Ворожі Telegram-канали поширили «документ» про нібито «організацію каральних заходів» на деокупованих територіях, велику кількість втрат у лавах ЗСУ та примусову мобілізацію осіб, «арештованих за співпрацю з окупаційною владою».²¹ **Поширення 10 подібних повідомлень було виявлено у вересні 2022 року.**
- 4. Погрози використання ядерної зброї.** Такі погрози активно розповсюджувались російськими ЗМІ у вересні 2022 року. Зокрема, експрезидент рф д.медведев заявляв, що «для захисту рф може бути використана будь-яка зброя, включаючи стратегічну ядерну... громадянам країн НАТО треба зрозуміти, що рф... не треба лякати розмовами про «удар НАТО по Криму», гіперзвук здатний досягти цілей набагато швидше».²² Також, заступник міністра закордонних справ рф с.рябков заявляв, що «росія нікому не погрозувала

¹⁶ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2491>

¹⁷ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2591>

¹⁸ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2537>

¹⁹ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2664>

²⁰ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2564>

²¹ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2666>

²² <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2671>

ядерною зброєю. При цьому, саме Вашингтон навмисно знижує ядерний поріг, створюючи загрозу нацбезпеці росії...[оскільки] США здійснюють дестабілізуючу модернізацію ядерного арсеналу».²³ **Всього 10 повідомлень із погрозами використання ядерної зброї було зафіксовано у вересні 2022 року.**

5. **Звільнення Ізюму від окупантів**, також, було темою для створення фейкових повідомлень в російських ЗМІ. Зокрема, ЗМІ рф повідомляли, що «Київ публічно розкопує поховання своїх солдатів в Ізюмі, очікуючи на приїзд моніторингової місії з прав людини... Легко було здогадатися, що повернення Харківщини під свій прапор Україна використовує для пропаганди. Сьогодні в Ізюмі спостерігається «вистава», що нагадує березневі ритуальні «розслідування» та фотосесії під Києвом»²⁴. Реагуючи на заяву В.Зеленського про злочини рф в Ізюмі, речник президента рф д.песков повідомляв: «це той же сценарій, що в Бучі. За одним сценарієм все розвивається. Це брехня. Це брехня, і звичайно ж, ми відстоюватимемо правду у всій цій історії».²⁵ **Всього було зафіксовано 7 повідомлень, в яких йшла мова про звільнення Ізюму.**
6. **Освіта на окупованих територіях.** Початок навчального року був ще однією темою для поширення дезінформації. Так, ЗМІ рф повідомляли, що «школярі на окупованих територіях Харківської області здебільшого обирають російську, як основну мову навчання, незважаючи на можливість вивчати українську... є великий запит на російськомовну літературу».²⁶ **Загалом, під час моніторингу було виявлено 3 повідомлення, які стосувались освіти на окупованих територіях.**

ШАХРАЙСТВО В МЕРЕЖІ

Протягом звітнього періоду шахраї продовжували використовувати тематику війни щоб ошукувати українців. Урядовою командою реагування на комп'ютерні надзвичайні події України CERT-UA у вересні 2022 року²⁷ було виявлено зростання кількості шахрайських сторінок у соціальній мережі Facebook. Вміст оголошень на таких сторінках зазвичай стосувався тематики грошових компенсацій, платформи «Допомога, фінансової допомоги від різних організації та партнерів (ООН, ЄС, Товариства Червоного Хреста та інші).

В оголошеннях, які були розміщені шахраями, пропонувалось перейти за посиланням, що веде на фішингову сторінку так званого "Єдиного Компенсаційного Центру Повернення Невиплачених Грошових Коштів". На згаданому ресурсі пропонувалось отримати виплату після надання персональної інформації та здійснення додаткового платежу. При здійсненні даних операцій платіжні картки людей компроментувались.

Національний банк України також попереджав громадян про шахраїв, які безжально користуються скрутним становищем українців під час війни і пропонують соціальну допомогу нібито від НБУ.²⁸ У Нацбанку зазначали, що у соцмережах з'являються повідомлення, в яких шахраї стверджують, що Національний банк України нібито проводить благодійну акцію разом із фондом "Твоя опора" – всім українцям виплачується "соціально-індивідуальна виплата". Для заповнення заявки на виплату такої допомоги зловмисники пропонують перейти в шахрайський чат-бот, в якому потрібно надати дані своєї картки, які надалі буде використано зловмисниками.

²³ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2686>

²⁴ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2628>

²⁵ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2644>

²⁶ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/2485>

²⁷ <https://cert.gov.ua/article/1545776?fbclid=IwAR3brcOofx3RzzuVLbZ6G4XBB4aGn1BGEYEgI20828pujKHNssAvTQfLJw>

²⁸ <https://internetua.com/nacbank-poperedjave-pro-shahrayviv-yaki-vimanuauat-groshi-cserez-csat-boti>

Крім теми виплат і надання допомоги, зловмисники не соромились та продовжували використовувати в своїх злочинних схемах тему допомоги ЗСУ та допомоги пораненим бійцям. У вересні 2022 року під час моніторингу було виявлено наступні повідомлення, в яких шахраї ошукували українців, маніпулюючи даною тематикою:

- 1) В Івано-Франківській області працівники відділу протидії кіберзлочинам у Івано-Франківській області викрили 27-річного жителя Калуша, який у соцмережі розміщував оголошення про збір грошей на потреби ЗСУ, а також про допомогу волонтерам у придбанні потрібних їм товарів. Чоловік пропонував автомобілі, дрони та іншу військову техніку та амуніцію. Фігурант отримував передплату на банківські картки, однак взятих на себе обов'язків не виконував.²⁹
- 2) Протиправну діяльність викрили співробітники відділу протидії кіберзлочинам в Сумській області: троє фігурантів у соцмережах та на каналах у месенджерах розміщували оголошення щодо продажу військової амуніції. Від клієнтів вимагали часткову передплату на банківські картки, однак, одержавши гроші, не виконували взятих на себе обов'язків. У такий спосіб зловмисники привласнили гроші військових, які наразі перебувають на фронті.³⁰
- 3) Сестра звільненого з полону бійця 36-ї окремої бригади морської піхоти ЗСУ Михайла Діанова Альона Лаврушко заявляла, що припиняє збір коштів на лікування брата.³¹ Причиною стало шахрайство – невідомі розповсюдили фейкові банківські рахунки, намагаючись нажитися, повідомляла вона у Facebook. Альона, також, опублікувала скріншоти фальшивих сторінок, власники яких збирали гроші нібито на "лікування та відновлення героя "Азовсталі", стверджуючи, що зібрані кошти буде перераховано родині Михайла.

Також, під час моніторингу було виявлено **6 судових рішень**, які стосуються шахрайства в інтернеті. Зловмисників було притягнуто до відповідальності за продаж неіснуючих товарів. Серед цих рішень, одне стосувалось воєнної теми:

- ухвала Соснівського районного суду м. Черкаси щодо надання тимчасового доступу до мобільних телефонів у справі № 521/7849/21 за ознаками кримінального правопорушення передбаченого ч.3 ст.190 КК України. Досудовим розслідуванням в даній справі було встановлено, що 13 березня 2022 року заявниця знайшла оголошення на сайті про продаж бронешитів по передоплаті та терміном доставки 10 календарних днів. Під час переписки з продавцем бронешитів останній надав номер банківської картки, на яку заявниця перерахувала з власної банківської карти 3500 грн. в якості передоплати за бронешит. Однак через декілька днів оголошення про продаж бронешитів було видалено, а продавець не виходив на зв'язок та обіцяний товар не надіслав.

БЛОКУВАННЯ ВЕБ-РЕСУРСІВ

1. Блокування веб-ресурсів за рішеннями державних органів.

З початку дії в Україні правового режиму воєнного стану блокування вебресурсів здійснюється у позасудовому порядку на підставі рекомендацій, які надає постачальникам електронних комунікаційних мереж та/або послуг основних інтернет-

²⁹ <https://internetua.com/z-yavilisya-shahrayi-sestra-zvilnenogo-z-polonu-rf-morpiha-dianova-pripinila-zbir-koshtiv-na-likuvannya-brata>

³⁰ <https://cyberpolice.gov.ua/news/oshukuvaly-vijskovyx-na-sumshhyni-kiberpolicziya-vykryla-grupu-shaxraviv-2100/>

³¹ <https://internetua.com/z-yavilisya-shahrayi-sestra-zvilnenogo-z-polonu-rf-morpiha-dianova-pripinila-zbir-koshtiv-na-likuvannya-brata>

ресурсів Національний центр оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами України (далі – НЦУ). У звітному періоді НЦУ не надавав рекомендації щодо блокування вебресурсів, але продовжували діяти ті блокування, які НЦУ просив постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг основних інтернет-ресурсів запровадити в перші місяці широкомасштабного вторгнення. Зокрема, за рекомендацією НЦУ постачальниками електронних комунікаційних мереж та/або послуг було **заблоковано 854 вебресурсів, зокрема:**

1. 26 лютого 2022 р. наголосив на необхідності блокування 50 інтернет-ресурсів, за допомогою яких забезпечується ретрансляція каналів країни-агресора, мовлення яких обмежено;³²
2. 28 лютого 2022 р. звернувся із проханням здійснити блокування виявлених компанією “IT-KARKAS” автономних систем (AS), що використовуються державою-окупантом і з яких здійснювалися кібератаки на українські інформаційні ресурси та розповсюджувалася фейкова інформація, спрямована на дискредитацію державних органів, розвитку російсько-української війни тощо. Всього звернення стосувалося близько 642 автономних систем, до складу яких входять понад 48,0 млн IP-адрес рунету;³³
3. 5 березня 2022 р. наголосив на необхідності блокування постачальниками електронних комунікаційних мереж та/або послуг трьох вебресурсів: <https://savelife.pw/>, ukraine-war.pw, from-ua.com;³⁴
4. 11 березня 2022 р. наголосив на необхідності блокування постачальниками електронних комунікаційних мереж та/або послуг 11 вебресурсів;³⁵
5. 22 березня 2022 р. звернувся із проханням заблокувати 80 сайтів та 16 вебадрес;³⁶
6. 1 квітня 2022 р. звернувся із проханням заблокувати доступ ще до 43 вебсайтів.³⁷

2. Блокування веб-ресурсів окупантів українською ІТ-армією та іншими ІТ-волонтерами.

У перші дні повномасштабного російського вторгнення Міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров у своєму телеграм-каналі запропонував створити українську ІТ-армію³⁸ з розробників, кіберспеціалістів, дизайнерів, копірайтерів, маркетологів, таргетологів тощо та запустити телеграм-канал IT ARMY of UKRAINE.

Основною ідеєю створення зазначеного телеграм-каналу було об'єднання зусиль ІТ-спеціалістів на волонтерських засадах з метою протидії окупантам на кібер- та інформаційному фронті. До ініціативи одразу долучилася велика кількість українських і міжнародних ІТ-фахівців.

Сьогодні українська “ІТ-армія” є самоорганізованим волонтерським рухом і відіграє велику роль у кіберзахисті України та особливу роль у цифровій війні.

У вересні 2022 року волонтери кібервійська долучалися до блокування роботи 2040 російських веб-ресурсів.³⁹

Так, у вересні 2022 року ІТ-армія призупинила роботу:

³² https://nkrzi.gov.ua/images/news/11/2249/Mkip_chyste_022022.doc

³³ <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=99&id=2252&language=uk>

³⁴ <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=99&id=2259&language=uk>

³⁵ <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=99&id=2272&language=uk>

³⁶ <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=99&id=2284&language=uk>

³⁷ <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=99&id=2294&language=uk>

³⁸ <https://t.me/zedigital/1114>

³⁹ <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/12/691400/>

- 1) Найбільших банків РФ. Через паралізовані сервіси найбільших та найважливіших банків РФ, Газпромбанку, Московського КредитБанку, Совкомбанку росіяни не змогли скористатися онлайн-банкінгом та провести фінансові операції зі смартфона;
- 2) Онлайн-сервісів автосалонів. Кіберспеціалісти призупинили роботу найбільшого онлайн- майданчика з продажу автомобілів та запчастин - Дром;
- 3) Системи електронного документообігу у підприємств з молочної продукції. Оптові та роздрібні продавці молочної продукції були вимушені вручну обробляти документи;
- 4) Пропагандистські ЗМІ. Кібератаки вивели з ладу великі пропагандистські російські медіа – Rambler, Газета.Ru, МК.

Також, у вересні 2022 року українські хакери з групи Naskuortom з'ясували місце розташування бази російських військових біля тимчасово окупованого Мелітополя, використовуючи фейкові облікові записи у соцмережах. Українські айтивці ідентифікували російську базу поблизу окупованого Мелітополя, а потім, використовуючи фейкові жіночі профілі у Facebook та «ВКонтакте», змусили російських військових надіслати свої фотографії із геолокацією: начебто «дівчата» не повірили, що російські військові перебувають саме в Україні, і вимагали доказів. В такий спосіб активісти українського кіберфронту встановили точні координати бази та передали їх військовим

3. Блокування інформації платформами спільного доступу до інформації (соціальними мережами).

Під час моніторингу у вересні 2022 року було зафіксовано 4 повідомлення про блокування інформації соціальними мережам:

- 1) 6 вересня 2022 року Facebook видалив допис фактчекінгового проєкту “По той бік новин” від 6 вересня, у якому був наведений вірш про втрати російської армії. Про це команда проєкту повідомила на своїй фейсбук-сторінці.⁴⁰
- 2) Сторінки патронатної служби полку «Азов» заблокували у соцмережах без уточнення причин. Про це представники організації повідомили у телеграм-каналі.⁴¹
- 3) Соцмережа Facebook видалила пост редакторки проєкту “Схеми” Наталії Седлецької⁴² про розслідування щодо прихованого російського громадянства судді Верховного Суду Богдана Львова: ніби він порушує правила спільноти. Про це Седлецька повідомила на своїй сторінці у Facebook.
- 4) Компанія Telegram на вимогу Apple⁴³ заблокувала на iPhone/iPad кілька пов'язаних з Білорусією російськомовних каналів сумарною чисельністю 80 тисяч підписників. Адміністратори ще кількох подібних каналів загальною чисельністю 50 тисяч підписників отримали попередження від команди Telegram про те, що вони порушують правила Apple.

Всього у звітний період зафіксовано 4 повідомлення про блокування постів, сторінок та каналів платформами спільного доступу до інформації (соціальними мережами).

Аналіз вищезазначеної інформації, здебільшого, свідчить про потенційну загрозу цифровим правам людини. Насамперед, це пов'язано з тим, що всупереч нормам

⁴⁰

<https://www.facebook.com/behindtheukrainenews/posts/pfbid02kZ3DvrCvEcCGmSkbDfNoj3pgVirAEpzComFPp8hz7Bi4undcORxTenhj5RvAAb18l>

⁴¹ <https://t.me/azovangels/151>

⁴² <https://www.facebook.com/643342651/posts/10160500696227652>

⁴³ <https://ms.detector.media/sotsmerezhi/post/30325/2022-09-26-telegram-na-vymogu-apple-vydalyv-dekilka-rosiyskomovnykh-kanaliv/>

національного законодавства, яке передбачає тільки судовий порядок, блокування здійснюються в позасудовому. Навіть, враховуючи той факт, що державні органи на період дії воєнного стану мають повноваження регулювати роботу постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, порядок такого регулювання та його межі, наразі, законодавством не визначено. По-друге, крім критерію “передбачено законом”, практика Європейського суду з прав людини вимагає, щоб обмеження переслідувало “легітимну мету” та було “необхідним у демократичному суспільстві”. На момент написання даного звіту немає можливості в повній мірі проаналізувати зазначені вимоги Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод в контексті вищезазначених блокувань. Більшість повідомлень про факти обмежень, які були виявлені спеціалістами з моніторингу, містили лише загальну статистику без переліку чи посилань на самі ресурси, що було заблоковано. У випадках, коли ресурси ідентифіковано - до них вже обмежено доступ, що, в свою чергу, також, унеможливає аналіз їх контенту.

ДОСТУП ДО ІНТЕРНЕТУ

У вересні 2022 року без можливості користуватись українським зв'язком та інтернетом продовжували залишатись мешканці окупованих територій - Херсонської області, міст Бердянськ та Мелітополь. На окупованих територіях ворог заблокував доступ до українських ресурсів 30 травня 2022 року.⁴⁴

Також, загарбники навмисно заглушили мобільний зв'язок та інтернет в Енергодарі, щоб не дати можливості передавати фото та відео із Запорізької АЕС. Російські окупанти докладають максимум зусиль, щоб не дати місії Міжнародного агентства з атомної енергії можливості ознайомитися з реальним станом справ на Запорізькій АЕС. Вони поширюють маніпулятивну та брехливу інформацію про цей візит.⁴⁵

ЗМІНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ

16 вересня 2022 року набув чинності Закон України «Про хмарні послуги», який був прийнятий 17 лютого 2022 року. Цей закон визначає правові відносини, що виникають при наданні хмарних послуг, та встановлює особливості використання хмарних послуг органами державної влади, органами місцевого самоврядування, військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, державними підприємствами, установами та організаціями, суб'єктами владних повноважень та іншими суб'єктами, яким делеговані такі повноваження.

Законом встановлено, що надання хмарних послуг та/або послуг центру обробки даних публічним користувачам хмарних послуг має здійснюватися з дотриманням вимог законодавства про захист персональних даних, про захист інформації та про кібербезпеку.

Забороняється обробка інформації, що становить державну таємницю, службової інформації, державних та єдиних реєстрів, створення та забезпечення функціонування яких встановлено законами, за допомогою хмарних ресурсів та/або центру обробки даних, що розміщені за межами кордону України або на тимчасово окупованій території України; або належать державі, визнаній Верховною Радою України державою-агресором або державою окупантом; або належать суб'єктам,

⁴⁴ <https://suspilne.media/245018-v-okupovanih-melitopoli-ta-berdiansku-vidsutnij-ukrainskij-mobilnij-zvazok/>

⁴⁵ https://t.me/energoatom_ua/9367

діяльність яких підпадає під дію Закону України «Про санкції» та щодо яких прийнято рішення про застосування санкцій в Україні.

СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ

Введення воєнного стану в Україні у зв'язку з широкомасштабним вторгненням росії та необхідність захисту суверенітету і територіальної цілісності обумовили внесення змін до законодавства України в багатьох сферах, в тому числі й у інформаційній.

Зокрема, у вересні продовжував діяти правовий режим воєнного стану, який було введено Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні»⁴⁶ та затверджено Законом України № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». Протягом березня–серпня 2022 р. строк дії правового режиму воєнного стану продовжувався чотири рази і нині він діє до 21 листопада 2022 р. Зазначеним Указом передбачено можливість обмеження ряду фундаментальних прав людини, зокрема, право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань

Також, продовжували дію нормативно-правові акти, більшість з яких було запроваджено в березні 2022 року і які мають безпосередній вплив на свободу вираження поглядів. Серед них:

1) Закон України «Про правовий режим воєнного стану»,⁴⁷ на підставі якого військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування регулювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України:

- роботу постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг;
- роботу поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та ЗМІ;
- використовувати місцеві радіостанції, телевізійні центри та друкарні для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення.

2) Наказ Головнокомандувача ЗСУ від 3 березня 2022 р. № 73 «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» (далі – Наказ), яким окреслено перелік забороненої до поширення інформації.

Також, в березні 2022 року, Кримінальний кодекс України було доповнено новими статтями (ст.ст. 111-1, 114-2, 435-1, 436-2), практика застосування яких має безпосередній вплив на свободу вираження поглядів.

У вересні 2022 року судами було ухвалено 73 судових рішень за цими статтями КК України:

1. За **ч.1. ст.111-1 КК України**, яка передбачає відповідальність за заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного

⁴⁶ <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

⁴⁷ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

суверенітету України на тимчасово окуповані території України) - було ухвалено **14 вироків** із покаранням у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком від десяти до п'ятнадцяти років та 1 вирок із покаранням, у виді штрафу у розмірі сто сімдесят сім неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 3009 грн. 00 коп. із застосуванням ст.69 КК України.⁴⁸

2. За **ч.7. ст.111⁻¹ КК України**, яка передбачає відповідальність за добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України - було ухвалено **3 судових рішення** - 1 вирок з покаранням у виді **позбавлення волі на строк дванадцяти років, без звільнення від реального відбування покарання** та 2 ухвали про застосування запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою.
3. За **ч.1 ст.114⁻² КК України**, яка передбачає відповідальність за поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, у тому числі про їх переміщення територією України, якщо така інформація не розміщувалася (не поширювалася) у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України, Міністерством оборони України, Головним управлінням розвідки Міністерства оборони України чи Службою безпеки України або в офіційних джерелах країн-партнерів, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану було винесено **1 ухвалу** про застосування запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою;
4. За **ч.2 ст.114⁻² КК України**, яка передбачає відповідальність за поширення інформації про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, за можливості їх ідентифікації на місцевості, якщо така інформація не розміщувалася у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України, Міністерством оборони України або іншими уповноваженими державними органами, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану) було ухвалено **18 судових рішень** - 3 вироків із покарання у виді 5 (п'яти) років позбавлення волі та звільненням від призначеного покарання з іспитовим строком на 3 роки; 15 ухвал про застосування запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою або домашнього арешту;
5. За **ч. 3 ст. 114⁻² КК України**, яка передбачає відповідальність за дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб або з корисливих мотивів, або з метою надання такої інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України, або її представникам, або іншим

---

⁴⁸ **Стаття 69.** Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом

1. За наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, з урахуванням особи винного суд, умотивувавши своє рішення, може, крім випадків засудження за корупційне кримінальне правопорушення, кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією, призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу за це кримінальне правопорушення. У цьому випадку суд не має права призначити покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. За вчинення кримінального правопорушення, за яке передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, суд з підстав, передбачених цією частиною, може призначити основне покарання у виді штрафу, розмір якого не більше ніж на чверть нижчий від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу.

незаконним збройним формуванням, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, за відсутності ознак державної зради або шпигунства) - було прийнято **8 судових рішень** - 1 (один) вирок із **покаранням у виді 8 років позбавлення волі, без звільнення від реального відбування покарання** та 7 ухвал про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою;

6. **За ч.1 ст.436² КК України**, яка передбачає відповідальність за виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії російської федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію російської федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань російської федерації, незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих російською федерацією, а також представників окупаційної адміністрації російської федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних російській федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України) - судами було винесено **1 вирок** із покарання у вигляді 2 років позбавлення волі та звільнення від відбуття призначеного покарання з випробуванням з іспитовим строком на 1 рік;
7. **За ч.2 ст. 436² КК України**, яка передбачає відповідальність за виготовлення, поширення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії російської федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію російської федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих російською федерацією, а також представників окупаційної адміністрації російської федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних російській федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, - судами було винесено **17 судових рішень**:
- 1 вирок із покаранням у виді покарання **у виді 2 (двох) років обмеження волі без конфіскації майна, без звільнення від реального відбування покарання**;
  - 14 вироків із покаранням від одного до п'яти років позбавлення волі та звільнення від відбування покарання з іспитовим строком від одного до трьох років;
  - 2 ухвали про застосування запобіжних заходів у вигляді накладення арешту на вилучене майно.
8. **За ч.3 ст.436² КК України**, яка містить відповідальність за дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою, або вчинені повторно, або організованою групою, або з використанням засобів масової інформації судами було ухвалено **11 судових рішень**:
- 9 вироків із покаранням у виді п'яти років позбавлення волі та звільнення від відбування покарання з іспитовим строком від одного до трьох років.

- 2 ухвали про застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту та тримання під вартою.

Крім ухвалення вироків за новими статтями Кримінального кодексу України, протягом звітного періоду судами було ухвалено досить велику кількість рішень, щодо притягнення до відповідальності за статтями 109, 110, 111, 436, 436⁻¹ КК України. Зазначена практика, також, має вплив на цифрові права людини, оскільки передбачає застосування кримінальної відповідальності в тому числі за поширення небезпечної інформації в інтернеті.

- 1) **За ч. 2 ст. 109 КК України**, яка передбачає відповідальність за публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій було винесено **1 вирок** у виді позбавлення волі строком на 3 роки та звільнення від відбування покарання з іспитовим строком 1 рік.
- 2) **За ч. 3 ст. 109 КК України**, яка передбачає відповідальність за розповсюдження матеріалів із закликами до захоплення державної влади, вчинені з використанням засобів масової інформації **1 вирок** у виді позбавлення волі на 4 роки з конфіскацією майна, крім житла, без звільнення від реального відбування покарання
- 3) **За ч. 1 ст. 110 КК України**, яка передбачає відповідальність за умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій - було винесено **3 вирок**:
  - 1 вирок із покаранням у вигляді позбавлення волі на п'ять років без конфіскації майна без звільнення від реального відбування покарання;
  - 1 вирок із покаранням у вигляді позбавлення волі на три роки без конфіскації майна без звільнення від реального відбування покарання;
  - 1 вирок у виді позбавлення волі строком на 5 років та звільнення від відбування покарання з іспитовим строком 3 роки.
- 4) **За ч. 2 ст. 110 КК України**, яка передбачає відповідальність за ті самі дії, як і в частині першій статті 110 КК, але якщо їх вчинено особою, яка є представником влади, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або поєднані з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі - було винесено **1 ухвалу** щодо продовження досудового розслідування.
- 5) За ч. 3 ст. 110 КК України, яка передбачає відповідальність за ті самі дії, як і в частинах першій та другій статті 110 КК, які призвели до загибелі людей або інших тяжких наслідків - було винесено 1 ухвалу про здійснення спеціального досудового розслідування.
- 6) **За ч. 1 ст. 111 КК України**, яка передбачає відповідальність за державну зраду, тобто діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України - було винесено **1 вирок** із покаранням у вигляді позбавлення волі на строк 12 років без конфіскації майна, без звільнення від реального відбування покарання.
- 7) **За ч. 2 ст. 111 КК України**, яка передбачає відповідальність за державну зраду, тобто діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в період

збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України в умовах воєнного стану - було винесено **4 ухвали** про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та ухвалено один вирок із покаранням у вигляді позбавлення волі на строк 12 років без конфіскації майна, без звільнення від реального відбування покарання.

- 8) **За ст. 436 КК України**, яка передбачає відповідальність за публічні заклики до агресивної війни або до розв'язування воєнного конфлікту, а також виготовлення матеріалів із закликами до вчинення таких дій з метою їх розповсюдження або розповсюдження таких матеріалів - було ухвалено **1 вирок** про позбавлення волі на 2 роки, без звільнення від реального відбування покарання.
- 9) **За ч. 1 ст. 436¹ КК України**, яка передбачає відповідальність за виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів - було винесено **1 ухвалу** про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.
- 10) **За ч. 2 ст. 436¹ КК України**, яка передбачає відповідальність за виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів вчинені повторно або особою, яка є представником влади, або організованою групою, або з використанням засобів масової інформації - було винесено **1 ухвалу** про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Окрім судових рішень, які були винесені за однією статтею КК України, у звітний період було винесено **8 судових рішень** за сукупністю кримінальних правопорушень, які мають вплив на цифрові права людини:

- 1) Ухвала у справі № 490/1923/22 за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених **ч. 3 ст. 436-2, ч. 2 ст. 111, ч. 3 ст. 114-2** КК України щодо обрання запобіжний захід у вигляді тримання під вартою;
- 2) Ухвала у справі № 760/11679/22 за ознаками кримінальних правопорушень передбачених **ч. 3 ст. 436-2, ч.1 ст.110** КК України щодо застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту;
- 3) Ухвала у справі № 522/10766/22 за ознаками кримінальних правопорушень передбачених **ч. 2 ст. 436-2, ч.1 ст.110** КК України щодо продовження досудового розслідування;
- 4) Ухвала у справі № 344/10800/22 за ознаками кримінальних правопорушень передбачених **ч. 3 ст. 436-2, ч. 2 ст.109 та** КК України щодо застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою;
- 5) Ухвала у справі № 161/6957/22 за ознаками кримінальних правопорушень передбачених **ч. 2 ст. 109** КК України у виді позбавлення волі на строк 1 рік за **ч. 2 ст. 436-2** КК України у виді позбавлення волі на строк 2 роки. На підставі ч. 1 ст. 70 КК України, за сукупністю кримінальних правопорушень, шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, остаточного визначення покарання у виді **позбавлення волі на строк 2 роки без звільнення від реального відбування покарання**;
- 6) Вирок у справі № 584/619/22 за ознаками кримінальних правопорушень передбачених **ч. 2 ст.109** КК України у виді позбавлення волі на строк 1 рік 6 місяців без конфіскації майна; за **ч. 2 ст.436-2** КК України у виді позбавлення волі на строк 2 роки без конфіскації майна. На підставі ч.1 ст.70 КК України шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим остаточно за сукупністю кримінальних правопорушень визначено покарання у виді

позбавлення волі на строк 2 роки без конфіскації майна. На підставі ст.75 КК України звільнено від відбування покарання з іспитовим строком на 1 рік.

- 7) Вирок у справі № 523/10401/22 про визнання винуватості та призначення покарання: **за ч.2 ст. 109 КК** України у виді позбавлення волі строком на 3 роки; **за ч.1 ст. 110 КК** України у виді позбавлення волі строком на 5 років. Відповідно до ст. 70 КК України за сукупністю злочинів, шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, остаточно призначено покарання у виді позбавлення волі строком на 5 років. На підставі ст. 75 КК України звільнено від відбування призначеного покарання з випробуванням строком на 2 роки;
- 8) Вирок у справі № 761/12498/22 про визнання винуватості у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого **ч. 2 ст. 109 КК** України, та призначення за цією статтею покарання у вигляді 3 років позбавлення волі, без конфіскації майна; за **ч. 2 ст. 110 КК** покарання у вигляді 5 років позбавлення волі, без конфіскації майна. Відповідно до вимог ч. 1 ст. 70 КК України за сукупністю злочинів шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим остаточно визначено покарання у вигляді 5 років позбавлення волі, без конфіскації майна. Звільнено від відбування покарання на підставі ст. 75 КК України з іспитовим строком терміном в 3 роки.

Загалом, у звітному періоді судами було прийнято 95 **рішень** за статтями Кримінального кодексу України, практика застосування яких має безпосередній вплив на свободу вираження поглядів в інтернеті. Це пов'язано з тим, що поширення інформації, яке стало підставою для застосування кримінальної відповідальності у всіх проаналізованих судових рішеннях, відбувалось в мережі Інтернет. В більшості випадків таке поширення відбувалось на платформах спільного доступу до інформації Фейсбук, ТікТок, Однокласники, Вконтакте та месенджерах Телеграм, Вайбер, Вотсап, тощо.

Варто зазначити, що в даних рішеннях, досить часто мова йде про розповсюдження інформації шляхом репосту із написанням власних коментарів або шляхом поставлення “лайку” або “вважає класним”, а не поширення самостійно виготовлених матеріалів.

У вересня суди продовжували ухвалювати вироки за частиною першою статті 111⁻¹ КК України із покаранням “позбавлення права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю на строк від 10 до 15 років”, позбавляючи такого права непрацюючих або пенсіонерів. Загалом, в 11 з 15 вироків права обіймати посади позбавлялися саме такі групи населення. Така практика пов'язана з тим, що за ч. 1 ст. 111⁻¹ КК України передбачено лише один, зазначений, безальтернативний вид покарання.

Окремо хотілось би звернути увагу та той факт, що відповідно до проаналізованих вироків **лише 9 осіб**, яких було визнано винними у вчиненні злочинів, понесли реальне покарання. Більшість же, від відбування покарання було звільнено на підставі статті 75 КК України (обвинувачені в переважній більшості визнавали свою провину). Реальні покарання у вигляді позбавлення волі було винесено за наступними справами:

- 1) Справа № 243/2574/22,⁴⁹ яку було розглянуто Слов'янським міськрайонним судом Донецької області, і в якій громадянина України було визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого **ч. 3 ст. 114-2 КК** України, та призначено покарання у виді позбавлення волі строком на 8 років.
- 2) Справа № 188/621/22,⁵⁰ яку було розглянуто Петропавлівським районним судом Дніпропетровської області, і в якій громадянку України було визнано винуватою

⁴⁹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106075302>

⁵⁰ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106102626>

у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 28, **ч. 7 ст. 111-1 КК України**, і призначено їй покарання у виді позбавлення волі на строк 12 років.

- 3) Справа № 161/6957/22,⁵¹ яку було розглянуто Волинським апеляційним судом, і в якій громадянина України було визнано винуватим у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених **ч. 2 ст. 436-2, ч. 2 ст. 109 КК України** та призначено покарання у виді позбавлення волі строком на 2 роки.
- 4) Справа № 711/3910/22⁵², яку було розглянуто Придніпровським районним судом м. Черкаси, і в якій громадянина України було визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого **ч. 2 ст. 436-2 КК України** та призначено йому покарання у виді 2 років обмеження волі без конфіскації майна.
- 5) Справа № 686/5200/22,⁵³ яку було розглянуто колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду, і в якій громадянина України було визнано винним у вчиненні правопорушення, передбаченого **ч. 3 ст. 109 КК України** та призначено покарання у виді позбавлення волі на 4 роки з конфіскацією майна, крім житла.
- 6) Справа № 202/5262/22,⁵⁴ яку було розглянуто Жовтневим районним судом м. Дніпропетровська, і в якій громадянина України було визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого **ч. 1 ст. 110 КК України**, і призначено покарання у вигляді 3 років позбавлення волі, без конфіскації майна.
- 7) Справа № 953/3554/22⁵⁵, яку було розглянуто Київським районним судом м. Харкова, і в якій громадянина України було визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого **ч. 1 ст. 110 КК України**, та призначено йому покарання у вигляді 5 років позбавлення волі, без конфіскації майна.
- 8) Справа № 705/41/22⁵⁶, яку було розглянуто Уманським міськрайонним судом Черкаської області, і в якій громадянина України було визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого **ч. 1 ст. 111 КК України**, та призначено йому покарання у виді позбавлення волі на строк 12 років без конфіскації майна.
- 9) Справа № 711/4047/22⁵⁷, яку було розглянуто Золотоніським міськрайонним судом Черкаської області, і в якій громадянина України було визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого **ч. 2 ст. 111 КК України** та призначено йому покарання із застосуванням ст. 69 КК України у виді 10 (десяти) років позбавлення волі без конфіскації майна.

Крім правозастосовчих проблем, під час моніторингу було виявлено факти, які свідчать про потенційне порушення цифрових прав та полягають в наступному:

1. **У 25** ухвалених рішеннях не визначено інформацію, поширення якої стало підставою для притягнення особи до кримінальної відповідальності, що не дає можливості оцінити зміст поширеної інформації та пропорційність застосування до особи заходів або санкцій.

⁵¹ <https://revestr.court.gov.ua/Review/106237970>

⁵² <https://revestr.court.gov.ua/Review/106215684>

⁵³ <https://revestr.court.gov.ua/Review/106116661>

⁵⁴ <https://revestr.court.gov.ua/Review/106047055>

⁵⁵ <https://revestr.court.gov.ua/Review/106371679>

⁵⁶ <https://revestr.court.gov.ua/Review/106031686>

⁵⁷ <https://revestr.court.gov.ua/Review/106235995>

Прикладом такого рішення може бути вирок, ухвалений Бродівським районним судом Львівської області у справі № 439/1011/22, ⁵⁸в якому наступним чином описано кримінальне правопорушення:⁵⁹ “27 березня 2022 року в період часу з 06.57 год. до 17.47 год. ОСОБА_1 за місцем свого проживання за адресою: АДРЕСА_1 , будучи обізнаною про здійснення російською Федерацією збройної агресії проти України, з ідеологічних мотивів, умисно, використовуючи профіль у соціальній мережі російського походження «Однокласники» (особистий аккаунт «ОСОБА_3 »; електронна адреса: ІНФОРМАЦІЯ_2), за допомогою належного їй телефону марки Redmi M1908C31G розмістила та поширила відеоматеріал із назвою: «ІНФОРМАЦІЯ_5» за посиланням:// [https:// https ІНФОРМАЦІЯ_3](https://www.instagram.com/p/Cs31G31G31G/) , у якому наявні публічні виправдування, визнання правомірною збройної агресії Російської Федерації проти України, та заперечення цієї агресії, а саме:

-намагання спростувати здійснення Російською Федерацією збройної агресії проти України;

-обвинувачення Збройних Сил України в здійсненні обстрілів міст та вбивствах мирного населення;

-обурення, що в свідомості українців Росія є агресором;

-констатація мовцем: що обстріли Донецька здійснюються Збройними Силами України; що населення України не ставиться негативно до військовослужбовців РФ, які здійснюють збройну агресію проти України; що росія є прихистком для українського населення, а жителі Донецька захищають свою батьківщину від українських військових.

Указаними діями ОСОБА_1 вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 436-2 КК України, - поширення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році”

Варто зазначити, що приховування від громадськості обставин справи не дає можливості зрозуміти суть правопорушення, встановленого судом, а також мотиви суду при ухваленні рішення. Відтак, публікація подібних неповних текстів судових рішень із приховуванням значної частини інформації, важливої для громадського контролю, має ознаки порушення принципу гласності та публічності судових процесів та, зокрема, публічності судових рішень, а також права громадян на інформацію про діяльність судової влади.

- 2. 11 рішень**, в яких не міститься інших способів аналізу поширеної інформації судом, крім посилань на висновки експертів-лінгвістів. В таких рішеннях вбачається ризик того, що судова практика є, насправді, повним відтворенням позиції і практикою відповідних судових експертів. Прикладом такого рішення може бути вирок, ухвалений Новоукраїнським районним судом Кіровоградської області у справі № 396/1065/22⁶⁰
- 3. 7 рішень**, в яких поєднується, як відсутність інформації, поширення якої стало підставою для притягнення до кримінальної відповідальності так і відсутність власної оцінки судом її змісту з виключно посиланнями на висновки експертів-лінгвістів. Прикладом такого судового рішення є вирок ухвалений Солом'янським районним судом м. Києва у справі № 760/11679/22.⁶¹

Також, під час моніторингу було виявлено **7 судових рішень у цивільних справах**, які містять порушення цифрових прав людини у вигляді непропорційного обмеження права на свободу вираження поглядів:

⁵⁸ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106247716>

⁵⁹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104469905>

⁶⁰ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106214297>

⁶¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106200369>

Одночасне застосування таких способів правового захисту, як спростування та видалення спірних відомостей без обґрунтування необхідності в цьому; невмотивованість рішень про видалення спірної інформації, що порушує європейські стандарти у галузі свободи слова.

Як зазначалось в попередніх звітах про результати моніторингу цифрових прав, в Україні активно розвивається судова практика, відповідно до якої суди зобов'язують не лише спростовувати ту чи іншу інформацію, визнану недостовірною, але й видаляти спірні відомості. При цьому, такі судові рішення, як правило, належним чином не мотивуються. Детальніше зазначену проблему описано в аналітичному звіті “Судова практика у справах про поширення інформації в інтернеті: тенденції та проблеми правозастосовної практики”⁶².

У вересні 2022 року під час моніторингу виявлено **6 рішень про спростування та видалення спірних відомостей без належного обґрунтування необхідності в цьому**, а саме:

- 1) рішення Малиновського районного суду м. Одеси у справі № 521/7849/21⁶³;
- 2) рішення Шевченківського районного суду м. Києва у справі № 761/13590/21⁶⁴;
- 3) рішення Вінницького міського суду у справі № 127/18042/20;⁶⁵
- 4) рішення Приморського районного суду м. Одеси у справі № 522/11518/22;⁶⁶
- 5) рішення Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська у справі № 199/2869/22;⁶⁷
- 6) рішення Подільського районного суду м. Києва у справі № 758/6241/19⁶⁸.

Окремо варто зауважити, що в Єдиному державному реєстрі судових рішень продовжують з'являтися рішення у справах про захист честі, гідності і ділової репутації, а також вирoki судів в яких зміст спірної інформації прихований позначками “ІНФОРМАЦІЯ №_”, що унеможливає ознайомлення з відомостями, щодо яких заявлено позовні вимоги. Прикладом такої практики є рішення Шевченківського районного суду м. Запоріжжя у справі № 336/3092/22.⁶⁹

ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ

Відповідно до пункту 3 Указу Президента України № 64/2022 “Про введення воєнного стану в Україні” (затверджено Законом України “Про затвердження Указу Президента України “Про введення воєнного стану в Україні”, реєстраційний № 2102-IX від 24 лютого 2022 р.) у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану, тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, передбачено можливість обмеження прав та свобод, в тому числі, права вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

У звітному періоді продовжувалась негативна практика, яку було зафіксовано в лютому-серпні 2022 року щодо застосування Закону України “Про доступ до публічної інформації” і яка полягає у відмовах в наданні відповідей на запити, неоприлюднення інформації на офіційних вебсайтах органів державної влади та обмеженням чи повним припиненням доступу до інформації в публічних реєстрах.

⁶²<https://www.ppl.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/Судова-практика-у-справах-поширення-інформації-в-інтернеті.pdf>

⁶³ <https://revestr.court.gov.ua/Review/106256736>

⁶⁴ <https://revestr.court.gov.ua/Review/106284912>

⁶⁵ <https://revestr.court.gov.ua/Review/106176057>

⁶⁶ <https://revestr.court.gov.ua/Review/106417785>

⁶⁷ <https://revestr.court.gov.ua/Review/106408030>

⁶⁸ <https://revestr.court.gov.ua/Review/106392729>

⁶⁹ <https://revestr.court.gov.ua/Review/106416190>

1. Щодо надання інформації на запити

У вересні 2022 року, так само як і у серпні, було проаналізовано **257 запитів**, які були направлено за допомогою веб ресурсу “Доступ до правди”.⁷⁰

Серед проаналізованих запитів щодо надання інформації було виявлено:

- 154 запити, на які розпорядники вчасно та в повній мірі надали свої відповіді (у серпні - 177);
- 49 запитів, на які розпорядники не надали відповідь (у серпні - 48);
- 54 (п'ятдесят чотири) запити, на які було відмовлено в наданні публічної інформації (у серпні - 32).

Як видно із проаналізованої інформації, у вересні 2022 збільшилась кількість надання відмов у відповідь на запити. В більшості випадків, відповіді розпорядників, в яких вони не надавали запитувану інформацію, були правомірними, однак, варто зазначити, що **із 54 відмов у наданні інформації 19 мають ознаки неправомірності.**

Під час проведеного моніторингу було виявлено, що **найпоширенішою підставою для надання відмови була відсутність у розпорядника запитуваної інформації.** Закон України “Про доступ до публічної інформації” містить серед можливих підстав відмови у наданні публічної інформації - відсутність у розпорядника запитуваної інформації. Однак, розпорядник публічної інформації може відмовити в наданні інформації тільки тоді, коли він не тільки не володіє такою інформацією, а й не зобов'язаний, відповідно до його компетенції, передбаченої законодавством, володіти інформацією, щодо якої зроблено запит. Під час моніторингу у вересні 2022 року було виявлено низку відповідей на запити, в яких розпорядники посилаються на відсутність запитуваної інформації, в яких вбачається зловживання даною підставою. Зокрема, департаменти та комунальні підприємства Дніпровської міської ради надали **10 відмов у відповідь на запит**, в яких запитувач просив надати списки співробітників, які працюють в цих організаціях:

- Інспекція з благоустрою Дніпровської міської ради;⁷¹
- КП "Транспортна інфраструктура міста" Дніпровської міської ради;⁷²
- КП "Міська багатoproфільна клінічна лікарня матері та дитини ім. проф. М. Ф. Руднева" Дніпровської міської ради;⁷³
- КП "Стоматологічна поліклініка № 1" Дніпровської міської ради;⁷⁴
- КП "Міська клінічна лікарня № 21 імені професора Є. Г. Попкової" Дніпровської міської ради;⁷⁵
- КП "Міська клінічна лікарня № 16" Дніпровської міської ради;⁷⁶
- КП "Міський пологовий будинок № 1" Дніпровської міської ради;⁷⁷
- КП "Дніпровський центр первинної медико-санітарної допомоги № 12" Дніпровської міської ради" Дніпровської міської ради.⁷⁸

⁷⁰ <https://dostup.pravda.com.ua>

⁷¹ <https://dostup.pravda.com.ua/request/kp-upravlinnia-kontroliu-za-blag-3>

⁷² <https://dostup.pravda.com.ua/request/kp-transportna-infrastruktura-mi>

⁷³ <https://dostup.pravda.com.ua/request/kp-miska-baghatoprofilna-klinich>

⁷⁴ <https://dostup.pravda.com.ua/request/kp-stomatologhichna-poliklinika>

⁷⁵ <https://dostup.pravda.com.ua/request/kp-miska-klinichna-likarnia-no-2>

⁷⁶ <https://dostup.pravda.com.ua/request/kp-miska-klinichna-likarnia-no-1>

⁷⁷ <https://dostup.pravda.com.ua/request/kp-miskii-pologhovii-budinok-no>

⁷⁸ <https://dostup.pravda.com.ua/request/kp-dniprovskii-tsientr-piervinno-11>

- Департамент житлового господарства Дніпровської міської ради;⁷⁹
- КП "Дніпровські активи" Дніпровської міської ради.⁸⁰

Варто зазначити, що українське законодавство містить норми, які передбачають ведення обліку співробітників підприємств, установ чи організацій, а ч. 5 ст. 6 Закону України "Про доступ до публічної інформації" визначає перелік інформації доступ до якої не може бути обмежений, і серед такої інформації - прізвища, імена, по батькові фізичних осіб, які отримують бюджетні кошти. Всі вищезазначені підприємства фінансуються із місцевого бюджету, заробітні плати співробітники також отримують за рахунок місцевого бюджету, відповідно їх прізвища, імена та по батькові є інформацією, яка не підлягає обмеженню.

Відстрочка у зв'язку із дією правового режиму воєнного стану.

6 відповідей, в яких розпорядник посилається на воєнний стан як на обставину непереборної сили було виявлено під час моніторингу. І серед розпорядників, які надавали такі відповіді були:

- Давидівська сільська рада;⁸¹
- Комунальне підприємство "Дирекція територій і об'єктів рекреації Дніпровської міської ради;⁸²
- Комунальне підприємство "Дніпровський електротранспорт";⁸³
- Комунальне підприємство «Парк культури та відпочинку Придніпровський» Дніпровської міської ради;⁸⁴
- Комунальне підприємство "Дніпровський метрополітен";⁸⁵
- Виконавчий комітет Обухівської міської ради;⁸⁶

В попередніх звітах ми, неодноразово, звертали увагу на те, і ще раз зазначаємо, що відстрочка розгляду запиту на отримання публічної інформації має відбуватись лише тоді, коли надання відповіді у визначені законодавством терміни є об'єктивно неможливим. Тобто, введення та дія воєнного стану самі собою не є достатньою підставою для відстрочення розгляду запиту, а тому в діях розпорядників інформації, які посилаються тільки на цей факт, спостерігається зловживання цією нормою.

Віднесення запитуваної інформації до інформації з обмеженим доступом.

3 відповіді, які містять посилання на інформацію з обмеженим доступом і серед розпорядників, які використали таку підставу:

- Комунальне підприємство "Транспортна інфраструктура міста" Дніпровської міської ради;⁸⁷
- Державне підприємство "Південно-західна залізниця";⁸⁸
- Акціонерне товариство "Українська залізниця"⁸⁹.

Обмеження доступу до інформації та віднесення її до інформації з обмеженим доступом має здійснюватись розпорядником інформації на підставі проведення "трискладового тесту" згідно Закону України "Про доступ до публічної інформації". У

⁷⁹ https://dostup.pravda.com.ua/request/pierielik_osbb_zhbk_ok_zhbk#incoming-363000

⁸⁰ https://dostup.pravda.com.ua/request/103962/response/363725/attach/3/.pdf?cookie_passthrough=1

⁸¹ https://dostup.pravda.com.ua/request/rishiennia_siesivi_9

⁸² https://dostup.pravda.com.ua/request/kp_diriektiia_teritorii_i_obie

⁸³ https://dostup.pravda.com.ua/request/103963/response/363658/attach/3/IMG%200002.pdf?cookie_passthrough=1

⁸⁴ https://dostup.pravda.com.ua/request/103961/response/363730/attach/3/.pdf?cookie_passthrough=1

⁸⁵ https://dostup.pravda.com.ua/request/103964/response/363781/attach/3/.pdf?cookie_passthrough=1

⁸⁶ https://dostup.pravda.com.ua/request/104365/response/364262/attach/3/.pdf?cookie_passthrough=1

⁸⁷ https://dostup.pravda.com.ua/request/103966/response/363630/attach/3/IMG%200001.jpg?cookie_passthrough=1

⁸⁸ https://dostup.pravda.com.ua/request/informatsiia_pro_dokhodi_8#incoming-362988

⁸⁹ https://dostup.pravda.com.ua/request/informatsiia_pro_dokhodi_7#incoming-362987

відповідях, які були проаналізовані у вересні 2022 року, розпорядники надавали відмови просто зазначаючи, що запитувана інформація є з обмеженим доступом без обґрунтування та застосування “трискладового тесту”.

Аналіз відмов у наданні інформації на запит свідчить про те, що в більшості випадків розпорядники відмовляються надавати інформацію, яка стосується використання бюджетних коштів (розмірів виплачених заробітних плат, рішень сесій щодо перерозподілу видатків, списків співробітників, тощо). На підтвердження цього, журналіст, редактор BИHUS.info Максим Опанасенко повідомляв, що майже місяць чекає відповідь від Апарату Верховної Ради України щодо використання бюджетних коштів на діяльність народних депутатів.⁹⁰

2. Щодо закриття публічного доступу до державних реєстрів.

У вересні 2022 року **продовжував бути обмеженим доступ до 19 публічних електронних реєстрів, серед яких:**

1. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань.
2. Єдиний реєстр громадських формувань.
3. Реєстр громадських об'єднань.
4. Реєстр повідомлень суддів про втручання у здійснення правосуддя. На сайті міститься повідомлення про тимчасове обмеження роботи реєстру.
5. Державний реєстр друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності.
6. Реєстр декларацій родинних зв'язків та доброчесності.
7. Державний реєстр атестованих судових експертів.
8. Реєстр методик проведення судових експертиз.
9. Єдиний реєстр підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство.
10. Єдиний реєстр арбітражних керуючих України.
11. Реєстр суднозаходів.
12. Реєстр морських портів.
13. Реєстр гідротехнічних споруд морських портів України.
14. Реєстр суб'єктів господарювання, що провадять свою господарську діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, діяльність яких регулюється НКРЕКП.
15. Реєстр операторів, провайдерів телекомунікацій.
16. Єдиний державний реєстр операторів поштового зв'язку.
17. Реєстр виданих ліцензій на користування радіочастотним ресурсом України.
18. Реєстр платників акцизного податку з реалізації пального та спирту етилового.
19. Реєстр альтернативних видів палива

Після запровадження в Україні правового режиму воєнного стану та набрання чинності Постановою Кабінету Міністрів України від 12 березня 2022 р. № 263 “Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах

⁹⁰<https://imi.org.ua/news/zhurnalist-bihus-info-majzhe-misyats-chekaye-na-vidpovid-vr-na-zapyt-shhodo-koshtiv-na-diyalnist-i47832>

воєнного стану”⁹¹ відбулося закриття доступу до низки публічних реєстрів, а також до вебпорталів, які містять набори відкритих даних.

Зазначена Постанова надала можливість міністерствам, іншим центральним і місцевим органам виконавчої влади, державним і комунальним підприємствам, установам, організаціям, що належать до сфери їх управління, для забезпечення належного функціонування інформаційних, інформаційно-комунікаційних та електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів, володільцями (держателями) та/або адміністраторами яких вони є, та захисту інформації, що обробляється в них, а також захисту державних інформаційних ресурсів, під час дії правового режиму воєнного стану зупиняти, обмежувати роботу інформаційних, інформаційно-комунікаційних та електронних комунікаційних систем, а також публічних електронних реєстрів.

Закриття деяких реєстрів порталу відкритих даних і публічних реєстрів не виглядає пропорційним і доцільним засобом для захисту національної безпеки. Відповідно до вимог ч.3 ст.6 Закону України “Про доступ до публічної інформації”, інформація з обмеженим доступом має надаватися розпорядником інформації, якщо він правомірно оприлюднив її раніше.

Окрім закриття реєстрів, ненадання публічної інформації за запитами, негативна динаміка прослідковувалась і в частині зобов’язань розпорядників публічної інформації щодо її оприлюднення. Незважаючи на вимогу Закону України “Про доступ до публічної інформації” щодо невідкладного оприлюднення інформації про факти, що загрожують життю, здоров’ю та/або майну осіб, і про заходи, які застосовуються у зв’язку з цим, така інформація не публікувалася.

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Після введення воєнного стану в Україні з’явилося чимало додатків та інших онлайн-сервісів, спрямованих на розв’язання різних питань, пов’язаних із війною, користування якими може впливати на захист персональних даних особи.

Зокрема, під час моніторингу у звітний період було виявлено інформацію про нові чат-боти, які з’явилися:

- 1) У Науковому центрі превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки України створили чат-бот з інформацією на випадок хімічної атаки чи техногенної аварії **Хімічна (не)Безпека! Як Діяти**. Чат-бот допоможе дізнатися про різні хімічні речовини та навчитися їх розрізняти; виявити ознаки хімічної атаки; отримати алгоритм дій у разі небезпеки; проконтролювати стан домашньої аптечки.
- 2) Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України запустило в Telegram чатбот `Minre_1548_Help_Vot` для українців, які потребують евакуації чи гуманітарної допомоги. Чатботом також зможуть скористатися примусово депортовані до Росії або інших країн громадяни України, які хочуть повернутися додому.
- 3) Новий чатбот в Telegram Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими. «Хочу жити бот» допомагає росіянам здатися в полон, якщо вони потрапили на війну і не хочуть вмирати», - про це повідомляв Telegram-канал «Оперативний ЗСУ».

Крім чатботів у вересні запустили сайт “Допомога”, на якому можна знайти інформацію про можливості отримання гуманітарної допомоги, перетин кордону та

⁹¹<https://www.kmu.gov.ua/npas/devaki-pitannya-zabezpechennya-funkcionuvannya-informacijno-komunikacijnih-sistem-elektronnih-komunikacijnih-sistem-publichnih-elektronnih-revestriv-v-umovah-voyennogo-stanu-263>

порядок набуття статусу внутрішньо переміщеної особи,⁹² а також Глобальна ініціатива правозахисників «Трибунал для Путіна»,⁹³ яка документує злочини росіян в Україні, запустила власний сайт.

ІНШІ ПОРУШЕННЯ ЦИФРОВИХ ПРАВ

У вересні кіберфахівцями Служби безпеки України було викрито російських агентів, як планували створити «медіацентр «Таврія», щоб влаштувати інформаційні диверсії на півдні України. Поширювати російську пропаганду збиралися через телеграм-канали, а також застосунки онлайн-телебачення і радіомовлення. Пропагандисти розраховували охопити аудиторію Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької, Дніпропетровської областей і тимчасово окупованого Криму.⁹⁴

Також, Служба безпеки України нейтралізувала хакерське угруповання, яке діяло в інтересах країни-агресора у Львові.⁹⁵ Зловмисники зламували активні облікові записи інтернет-користувачів з України та Євросоюзу, отримуючи доступ до персональних даних громадян. Цю конфіденційну інформацію вони продавали через анонімну платформу «Даркнет», а гроші отримували на заборонені в нашій державі електронні платіжні системи ЮMoney, Qiwi та WebMoney. За попередніми даними, хакери продали орієнтовно 30 млн акаунтів і одержали «прибуток» у розмірі майже 14 млн грн. Їхніми «оптовими клієнтами» були прокремлівські пропагандисти. Саме вони використовували одержані установчі дані українських та іноземних громадян для поширення фейкових «новин» з фронту та створення панічних настроїв. Метою таких маніпуляцій була масштабна дестабілізація в країнах.

---

⁹² <https://zmina.info/news/v-ukrayini-zapustyly-sajt-dlya-dopomogy-lyudyam-z-vrazlyvyh-grup-naselennya/>

⁹³ <https://t4pua.org/>

⁹⁴ <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-zatrymala-ahentiv-rf-yaki-pratsiuvaly-nad-zapuskom-prokremlivskoho-mediatsentru-tavriia-na-pivdni-ukrainy-video>

⁹⁵ <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-neutralizovala-khakerske-uhrupovannia-yake-zlamalo-maizhe-30-mln-akauntiv-hromadian-ukrainy-ta-yes>